Габдулла Тукай

(1886-1913)

Туган тел.

И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнең теле!
Дөньяда күп нәрсә белдем син туган тел аркылы.

Иң элек бу тел белән әнкәм бишектә көйләгән,
Аннары төннәр буе әбкәм хикәят сөйләгән.

Габдулла Тукай.

Габдулла Тукай
(1886 – 1913)

Шагыйрьнең туган ягы — матур табигатьле Казан арты. Ул 1886 елның 26 апрелендә хәзерге Арча районының Кушлавыч авылында туа.

1895 елны Габдулланы әтисе ягыннан апасы Уральск шәһәренә алдыра. Монда ул мәдрәсәдә һәм бер үк вакытта өчьеллык рус мәктәбендә укый.

1905—1907 елларда аны Казанда, Оренбургта, Петербургта яхшы белә башлыйлар.

Габдулла Тукай 1907 елның көзенә чаклы Уралъскида яши, аннан Казанга килә һәм гомеренең соңгы көннәренә кадәр Казанда була.

Сигез ел буена иҗат итү чорында ул ун мең юлдан артык шигырь, кырык-илле басма табак чамасы проза әсәрләре язарга өлгерә.

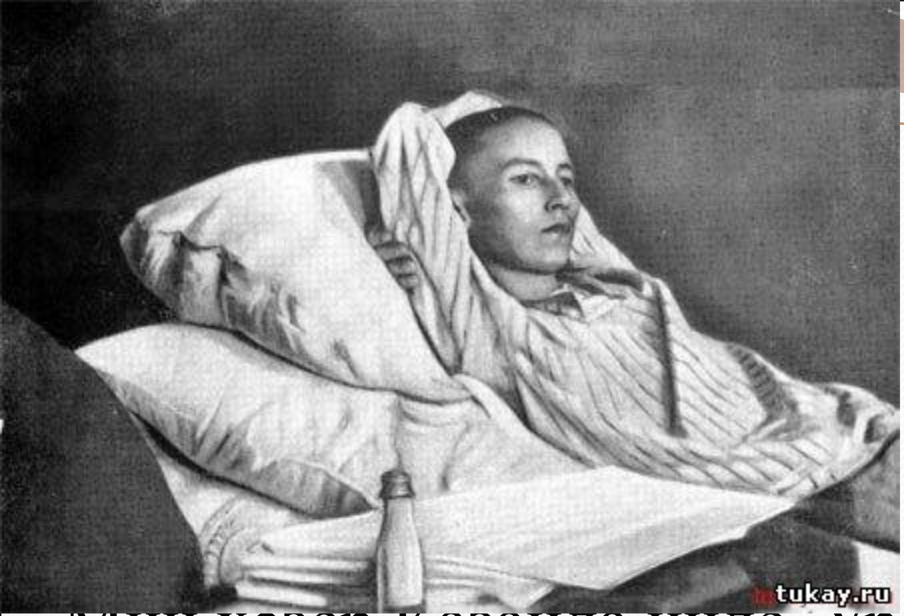

Мин хәзер Казанда инде. Уральскида вакыт шуны сөйли-сөйли авыз суларым кибеп бетдеге вә шунда бару хакында шигырьләр яздыкым Казанда инде!.. Монда күңелле. Дуст-иш, зыялылар күп, сөйләшәбез, көлешәбез, укыйбыз...

1907 ел, Г. Кариевка язган хатыннан

... Тау башына салынганбыр безнең авыл,
Бер чишмә бар, якын безнең авылга ул;
Авылыбызның ямен, суын тәмен беләм,
Шуңа күрә сөям җаным, тәнем белән.

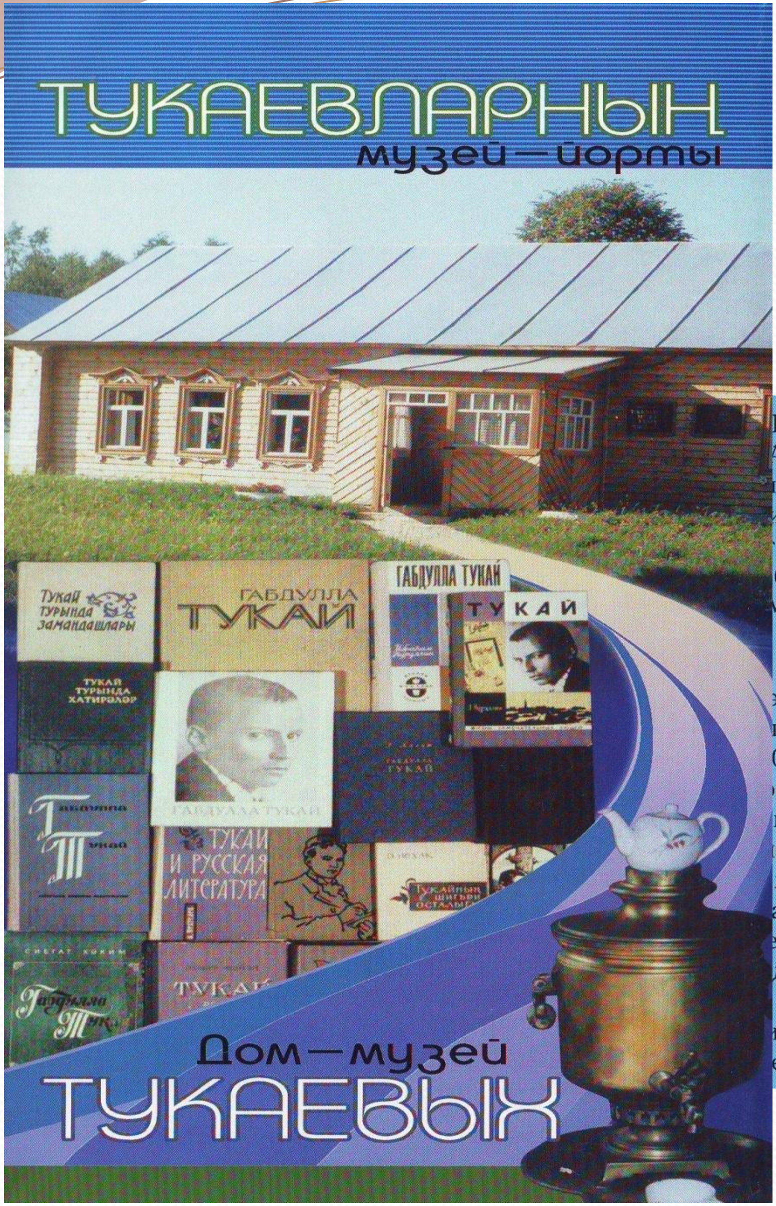

Тукай 1886 нчы елның 26 нче апре-
Арча районы Кушлавыч авылында
әтгариф мулла гаиләсендә дөньяга
иредә сабыйга ата-ана мәхәббәте бик
ына вакыт эчендә кала: ул дөньяга
биш ай да үтми, әтисе вафат була.
Мәмдүдәне Сосна мулласына кияүгә
Бәләкәй Габдулланы авылның Шәрифә
фәкыйрь бер карчыгына вакытлыча
ә калдыралар. Бераздан үз әнисе Габ-
і яңа гаиләсенә алдыра. Әмма бер ел-
0 елда Мәмдүдә ханым да үлеп китә.
тенләй ятим кала. Әнә шуннан ша-
ң газаплы, авыр тормышы башлана.
а чакта ук ана мәхәбәтеннән мәхрүм
җылы кул сыйпавын күрмәгән һәм
ашка туймаган сабыйның кулдан-кул-
едән-кешегә күчеп йөрү еллары аның
дә төзәлмәслек яра калдыралар. Шуңа
Тукай иҗатында бәхеткә, мәхәббәткә
исләре, йөрәк тетрәткеч шигырь юлла-
ереләләр.

Тукай Кушлавычта

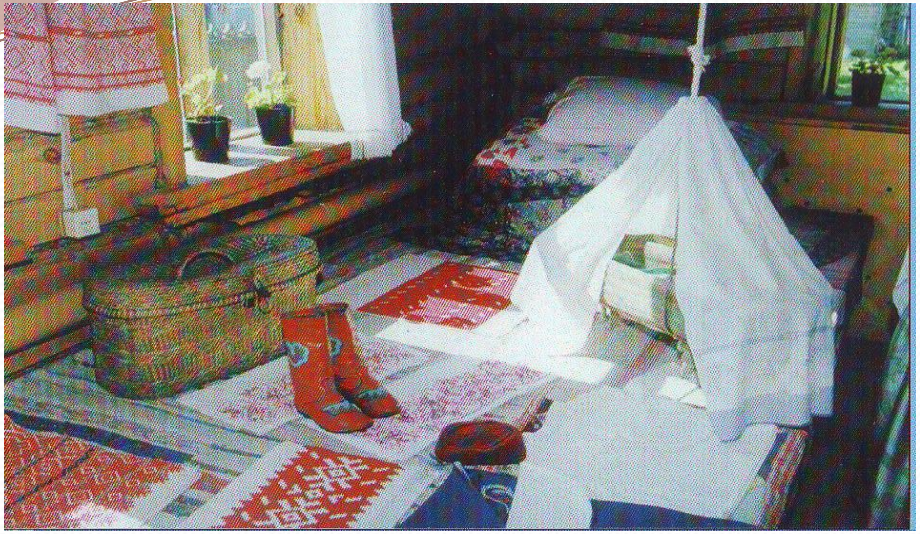

Тукай Кушлавычта икенче мәртәбә 1894 елда була: Уральскийга китәр алдыннан ул биредә туганнарының берсенең өендә бер ай чамасы яши.

Тукаевларның Кушлавычтагы музей-йорты Мөхәммәтгариф мулланың йорт-җире урынында, элеккечә итеп, яңадан торгызылган.

Музей экспозициясендә шагыйрьнең ата-анасы йорты, ишек алды, каралты-курасы, ул замандагы йортның эчке күренеше күрсәтелгән. Бүлмәдәге бик күп әйберләр уңган һәм тыныш хатын-кызлар кулы белән эшләнгән. Анда шулай ук әтисенең шәхси әйберләре куелган. Музей йортның ирләр ягында - мөселман руханиларның эшчәнлеге, хатын-кызлар ягында традицион татар авыл өе чагылдырылган.

Тукайның үлемсезлеге - аның шигырьләрендә. Шагыйрь тормышы белән бәйле һәр урын, аның истәлеген саклаучы һәр музей аны безгә тагын да якынайта.

Габдулла Тукай татар халкының бөек шагыйре. Ул калдырган иҗат мирасы һәм андагы рухи яктылык - безнең мактанычыбыз һәм горурлыгыбыз. Без Г. Тукайны беләбез, яратабыз, өйрәнәбез. Безнең телебез Тукай шигырьләре белән ачыла һәм аның моңсу тавышлы шигырьләре гомеребез буе хәтеребездә сакланачак.

2011 ел Татарстанда Тукай елы

2011 ел Татарстанда Тукай елы дип игълан ителде. Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов әлеге Указны агымдагы елның 11 февралендә имзалады. Бөек татар шагыйре Габдулла Тукайның тууына 125 ел тулу уңаеннан һәм, әлбәттә, аның милли һәм дөнья мәдәниятенә керткән өлеше алдында баш ию, исемен һәм иҗади мирасын мәңгеләштерү максатында 2011 елны Татарстан Республикасы Тукайга багышлый.

Җөмлә фикрем кичә-көндез сезгә гаид, милләтем;
Сыйххәтеңдер сыйххәтем һәм гыйлләтеңдер гыйлләтем,

Сән мөкаддәс, мөхтәрәм гыйндемдә варлык нәрсәдән;
Сатмазым бу кяинатә милләтем, миллиятем.
(Өзек шигырьдән "Милләтә")

tukay.ru

Г. ТУКАЙ
Шурале

Су анасы

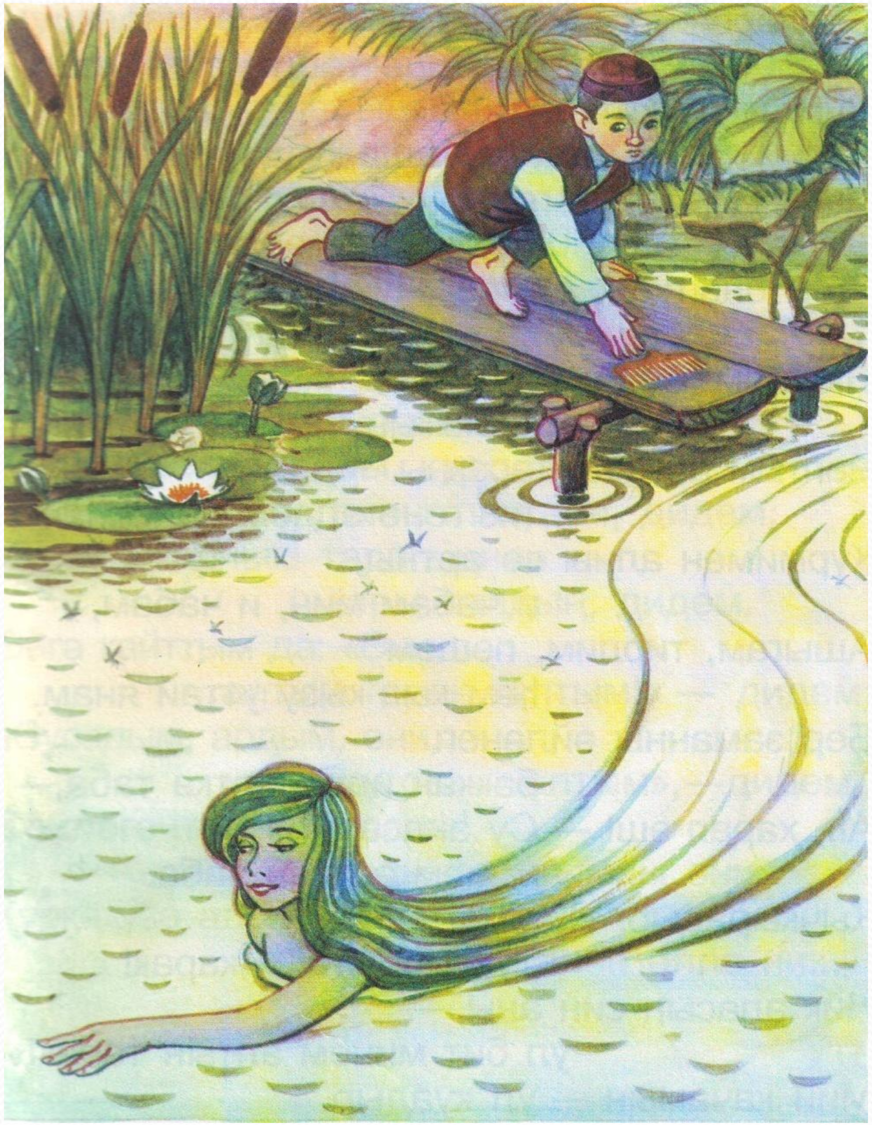

Җәй көне .Эссе һавада
мин суда коенам, йөзәм;
Чәчрәтәм, уйныйм, чумам,
башым белән суны сөзәм.
Шул рәвешчә бер сәгать ярым
кадәрле уйнагач,
Инде шаять бер сәгатьсез
тирләмәм дип уйлагач,
Йөгереп чыктым судан,
тиз-тиз киендем өс-башым;
Куркам үзем әллә нидән,—
юк янымда юлдашым.
Бервакыт китәм дигәндә,
төште күзем басмага;
Карасам: бер куркыныч
хатын утырган басмада.
Көнгә каршы ялтырый
кулындагы алтын тарак;
Шул тарак берлән утыра
тузгыган сачен тарап.
Тын да алмыйча торам,
куркып кына, тешне кысып,
Шунда яр буендагы
куе агачларга посып.

Габдулла
Тукай
ع. توقای

Тукай – күпкырлы талант

Кырлай музее экспозициясе шагыйрьнең бөтен тормыш юлын гәүдәләндерә: экспонатлар арасында Тукайның үзе исән чакта басылган китаплары, аның туганнары һәм дусларының шәхси әйберләрен, Казанның «Болгар» кунакханәсендәге җиһазларны күрергә мөмкин.

Тукай - күпкырлы талант. Ул - шагыйрь, туган як табигатенә гашыйк, җир йөзендә яшәүче һәркемнең ирекле һәм азат булуын тели. Шул ук вакытта - ул үткен телле сатирик та, ялганчыларның, идарә итүчеләрнең, руханиларның ике йөзлелеген фаш итә. Тукай иҗатының иң югары ноктасы булып «Печән базары, яхут яңа Кисекбаш» поэмасы тора. Шагыйрь анда искелек калдыкларын, дорфалык, наданлыкны тәнкыйтьли. Тукай - публицист та, тормышның иң мөһим проблемаларын мәкаләләрендә күтәреп чыга.